

KARAKTERISTIKE NOVOG ISLAMSKOG DISKURSA

Dr. **abdulvehab el-mesiri***

Neki su islamski diskurs skloni opisati kao jedan monolitan, jednodimenzionalan govor. Islam je, u to nema sumnje, monoteistička vjera, ali taj monoteizam ne znači monizam. Monoteizam znači da je Allah jedan, različit i transcendentan u odnosu na stvorenja, čovjeka i kosmos. To znači da je samo Allah jedan, a sve osim Njega je pluralno i divergentno. Kad se radi o islamskom diskursu on nije jedan, jedinstven, jer to nije Allahov govor. Islamski diskurs čine različite varijante muslimanskog pokušaja da se kroz idžtihad razumije riječ Božija, riječ Kur'ana u jednom specifičnom vremenu i prostoru. Prema tome, islamski diskurs je slojevit, heterogen i raznovrstan. Sama istorija muslimanskih naroda je izraz tog pluraliteta i raznolikosti.

NIVOI ISLAMSKOG DISKURSA

Sklon sam napraviti sljedeću klasifikaciju islamskog diskursa :

A) STARI ISLAMSKI DISKURS, koji se javlja sa prodorom kolonijalizma u islamski svijet. To je bio jedan muslimanski pokušaj davanja odgovora na fenomene modernizacije i eksploatacije. Ovaj diskurs je dominantan negdje sve do polovine šezdesetih i nazivam ga **stari islamskim diskursom**.

B) NOVI ISLAMSKI DISKURS. Nakon početnog perioda u kome je bio marginaliziran počinjemo da mu razaznajemo konture od polovine šezdesetih godina i njega ću ovdje označiti kao **novi islamski diskurs**.

* Dr. Abdul el-Mesiri,

- 1959. diplomirao Englesku književnost naAleksandrijskom univerzitetu;
- 1964. magistrirao na engleskoj i komparativnoj književnosti na Columbia University , SAD;
- 1969. doktorirao na engleskoj, američkoj i komparativnoj književnosti na Rotgers Universitz, SAD;
- do 1975. ekspert za cionizam u Centru za političke i strateške studije u El-Ahramu, Kairo, Egipat;
- 1968. u Dar el-Šuruk objavljuje osmotomu enciklopediju Jevreji, jevrejstvo i cionizam;
- do 1979. član Stalne komisije Arapske lige pri UN;
- do 1989. profesor na Univerzitetu Ajn Šems, Kairo, na Univerzitetu kralj Saud, Rijad, i na Kuvajtskom univerzitetu;
- do 1989. vanredni profesor na Univerzitetu Ajn Šems , Kairo, Egipat;
- od 1992. pa sve do danas akademski kancelar Međunarodnog instituta za islamsku misao;
- od 1997. do danas član Senata Univerziteta za islamske i društvene nauke u Vašingtonu, SAD.

Kroz ova dva diskursa probalo se dati odgovore na pitanja kolonizacije i modernizacije. Ipak tačka oko koje se radikalno razilaze ova dva diskursa je njihov stav prema zapadnom modernizmu o čemu ću nešto više reći kasnije.

Međutim, pored ove dvojne hronološke podjele na osnovu historijskih razdoblja možda će biti korisno da ukažem na drugu trojnu klasifikaciju sačinjenu na osnovu samih nosilaca diskursa:

1. POPULISTIČKI (humanitarni, mesijanski) DISKURS

To je diskurs široke baze muslimanskih masa koja, zahvaljujuću prirodnom, urođenom osjećanju vjere (fitret), osjeća da procesi modernizacije, sekularizacije i globalizacije nisu pozitivni i realno ne vode dobru. Te mase su, također, primijetile da su ti procesi u svojoj biti bezvrijedni. Procesu su to vesternizacije koja ih odrođava od njihovog vjerskog i kulturnog naslijeđa, a da im zauzvrat ništa bolje ne nude. Naprotiv, ti procesi su doveli do još veće strane kolonijalne hegemonije te još veće polarizacije unutar muslimanskog društva. To su narodne mase koje inkliniraju islamu (one ga dobro poznaju) i pokušavaju ga u praksi primijeniti sve dotle dok ne dođe vrijeme u kome će Allah dati neki drugačiji izlaz. Međutim, te mase su nespremne učestvovati u bilo kojoj novoj ideji ili političkom pokretu. Ta dinamična masa, koja ne odbacuje svoje islamsko naslijeđe, djeluje spontano: jednom poziva u pomoć izražavajući nezadovoljstvo protiv ekstremne vesternizacije ili kolonijalne okupacije, dok drugi put to izražavaju kroz uzimanje učesća u individualnim dobrotvornim akcijama (davanja sadake) i društveno korisnim akcijama (učesće u izgradnji džamija, bolnica, škola i drugih javnih dobara). Ovaj populistički diskurs se ponekad predstavlja i kroz društveno nasilje. Populistički diskurs okuplja prije svega siromašne slojeve, ali i među bogatima privlači one koji imaju živ osjećaj za važnost i valjanost naslijeđenih civilizacijskih vrijednosti. To su oni koji su spoznali da gubitak tih vrijednosti znači gubitak svega.

2. POLITIČKI DISKURS

To je diskurs pojedinih članova srednjeg sloja različitih profesija: akademskih građana, studenata, trgovaca, onih koji također osjećaju potrebu za islamskom akcijom radi zaštite ummeta. Uvjereni su da se to može ostvariti kroz politički rad. Zato su se organizovali kroz formu političkih organizacija koje ne pribjegavaju nasilju. Njih slijede omladinske i prosvjetne organizacije. Jedan broj nosilaca političkog diskursa bio je sklon uvjerenju da se vlasti može i treba dočepati i silom. Međutim, nakon 1965.g. primijetan je opći trend kretanja ka uzimanju učesća u radu legalnih, postojećih institucija. Ali vremenom interes nosilaca ovog diskursa se zamalo svodi na oblast politike i prosvjete.

3. INTELEKTUALNI DISKURS

To je diskurs koji se primarno bavi misaono-teorijskim aspektom unutar islamskog pokreta.

Ovakav hronološki sistem klasifikacije (mada je važno temu istražiti i sa hronološko-dijahronijskog aspekta) nikako ne znači da ova tri diskursa žive u totalnoj međusobnoj izolaciji, jer populistički i politički diskurs su isprepleteni. Isto se može reći i za politički i intelektualni diskurs. Zatim, i pored odvojenosti populističkog od intelektualnog diskursa, oni se sreću posredno kroz politički diskurs. No i pored naglašavanja ovog osnovnog jedinstva između ova tri diskursa smatram da bi, sa analitičke tačke gledišta, bilo korisno da pretpostavimo njihovu međusobnu neovisnost. Ovaj prvi članak će se skoncentrisati na islamski intelektualni diskurs te u manjoj mjeri na politički diskurs. U njemu imam cilj napraviti razliku između starog i novog islamskog diskursa nadajući se da ću moći odrediti neke nove aspekte modernog islamskog diskursa. Svaki misaoni, politički pokret trebalo bi da se s vremena na vrijeme zastavi, da promisli samog sebe te da izdvoji neke opće karakteristične crte svog pokreta kako bi bio u stanju da se dalje razvije i bolje utemelji svoje misaone postavke.

STAV PREMA ZAPADNOM MODERNIZMU

Da počnemo sa pokušajem ove distinkcije polazeći od centralne tačke, to jest od stava starijeg i modernog islamskog diskursa prema zapadnoj civilizaciji. Ovaj stav je definisao većinu njihovih karakterističnih osobina, crta, stremljenja, učenja ili mišljenja. Trebamo biti svjesni da je prva generacija muslimanskih reformatora došla u kontakt sa zapadnom civilizacijom u jednom vremenu koje je bilo drugačije od vremena u kome se mi prema njoj odnosimo. Mada je sekularna paradigma osnovni model u formiranju moderne zapadne civilizacije, i to od samog njenog početka) tako da sekularizam ispunjava centralnu poziciju u svijesti modernog zapadnog čovjeka formirajući tako njegov pogled na svijet), ipak moderna zapadna civilizacija iskristalisala svoj identitet sa aspekta imperijalne civilizacije. Ali i pored svega toga ona je, u velikoj mjeri, tada još uvijek sadržavala konstante i vjeru u apsolutne vrijednosti, možda ne u praksi koliko na nivou svijesti. Ova civilizacija za sebe tvrdi da je humanistička civilizacija sva skoncentrisana oko čovjeka. Zapadna društva su tad još uvijek bila u porodičnom i društvenom smislu koherentna jer tada se još uvijek ne javljaju simptomi bolesti koju sada truju zapadno društvo. Zato bi bilo dobro da tadašnji opći sekularizam zamislimo ne kao završen, gotov, nego sukcesivan model koji se postepeno realizuje u vremenu i prostoru. Međutim, privatni život je tada još uvijek bio uveliko izoliran od procesa sekularizacije. Zapadni čovjek je u to vrijeme bio općesekularan samo u domenu javnog života, a u sferi privatnog i u svom etičkom kodu on je bio itekako privržen ciljevima i sistemu kršćanskih

religijskih vrijednosti. Prema tome, zapadna civilizacija tada još uvijek nije bila u potpunosti sekularizirana i materijalizirana, jer su općeljudske i vjerske vrijednosti u njima sasvim jasno igrale pozitivnu ulogu, i to je ono što je ta društva činilo kompaktnim i davalo im smisao. Tako da kada prvi muslimanski reformatori dolaze u dodir sa zapadnom civilizacijom oni tu civilizaciju ne upoznaju u njenoj cjelini već se upoznaju sa jednim dijelom paradigme tog sekularnog društva u kome su sekularizirani bili samo neki aspekti javnog života i tada se nije završila zadnja epizoda serije te opće sekularizacije, tj. mnogi negativni fenomeni koje mi sada primjećujemo ili o kojima čitamo u nji-

hovoju literaturi i štampi. Oni tada još nisu bili tipični i stalni već samo usamljeni slučajevi, a ne opća pojava tako da ih se moglo lahko marginalizirati. A povrh toga još se nije bio iskristalizirao kritički diskurs Zapada protiv modernizma i prosvjetiteljstva, mada su već tada neki digli glas. Književnost romantizma na zapadu je, primjera radi, u svojoj suštini bila oblik književnog protesta protiv mnogih aspekata zapadnog modernizma. Tako je pisanje engleskog mislioca Edmunda Burke i reference mnogih drugih tradicionalista otvaralo mnoge teme koje će se dalje razvijati pod uticajem kasnijeg zapadnog kritičkog diskursa. Ali poroci zapadne civilizacije, bilo da se radi o teorijskom i praktičnom nivou, nisu primjicivani od tadašnjih istražvača zapadne civilizacije i njenih posmatrača.

A što se tiše nosilaca modernog islamskog diskursa tu je situacija sasvim različita. Većina ih se misaono formirala pedesetih, a sa zapadnom civilizacijom se sreću šezdesetih godina ovog vijeka. Nalazim da je zapadna civilizacija u to vrijeme već bila zakoračila u period krize tako da su čak mnogi njeni mislioci bili svjesni dimenzija te krize i čorsokaka u koji ih je uveo sistem zapadnog modernizma (vidi "Introduction to the Deonstrukcion of the Secular Discourse" four volumes, "Uvod u dekonstrukciju sekularnog diskursa, četiri poglavlja", Kairo, decembra, 1997.g.).

Nosioi novog islamskog diskursa su već od samog početka upoznali tamne strane zapadne moderne civilizacije koja je uvela svijet u dva zapadna rata koje uporno nazivaju svjetskim ratovima, pošto su čitav svijet i uvukli u sukob i trku za proizvodnju naoružanja za masovno uništenje, tako da je svima postalo jasno "da je zapadna civilizacija jedino u stanju da iskopa grob dovoljan da se sahrani čitavo čovječanstvo" (kako kaže Rože (Redžo) Garodi u knjizi "Islam religija budućnosti"). Dalje, nastavlja se sa prodorom centralističke, nacionalne države koja je u stanju do svakog doprijeti i njim manipulirati kroz svoj sigurnosni i obrazovni sistem. Mas-mediji vrše upad u privatnost ljudi čime se doprinosi njihovoj daljoj tipizaciji. Masama se nudi hedonizam što dovodi do pojave moralne dekadencije, a broj raz-

vedenih brakova je dosegao do tada nevidene razmjere. Pojavila se i kriza sadržaja, značenja, kriza znanja, ekološka kriza, a ni slobodna ekonomija više nije uspješna kao što je bila u prošlosti. Socijalističko iskustvo je izgubilo svoju vjerodostojnost. Nastali su nehumani, protiv čovjeka upereni misaoni pravci kao što je fašizam, nacizam, cionizam i strukturalizam. To su pravci koji doživljavaju svoj vrhunac nakon pojave moderne.

Sa polovinom šezdesetih iskristalisao se na zapadu kritički diskurs tako da su radovi frankfurtske škole dostupni mnogima; nastale su mnogobrojne studije u kojima se kritikuje doba prosvjetiteljstva na Zapadu. Markuz je svojim govorom o tipizaciji zapadne civilizacije i jednostranim čovjekom ukazao da postoji neka konstruktivna greška unutar zapadne civilizacije koja nadilazi tradicionalnu podjelu, jednu socijalističku i drugu kapitalističku. Mnogi historičari su bili prinuđeni da koriguju svoje napise iz historije zapadne civilizacije, tako da su počeli objelodanjivati dimenzije zločina koje su Evropljani počinili nad narodima Azije i Afrike te obim kolonijalne pljačke. Zatim su se pojavile mnoge studije koje se radikalno-kritički odnose prema teoriji progressa. Pokret nove ljevice je svakako u tom pravcu dao svoj doprinos. Zato, bez obzira radilo se o nivou prakse ili nivou mišljenja, nosiocima novog islamskog diskursa koji su izučavali zapadnu civilizaciju nije bilo teško da upoznaju njene manjkavosti te se nisu mogli tako naivno njome oduševljavati kao što su to činili mnogi iz prethodnih generacija. Naime, zapadna civilizacija, koju su oni upoznali i o kojoj su izvještavali je u mnogome drugačija od one zapadne civilizacije koju su prethodno upoznali pioniri preporoda. Kakve li razlike između ova dva iskustva.

REAGOVANJE ISLAMSKOG DISKURSA NA IZAZOVE ZAPADNOG MODERNIZMA

Ipak treba primijetiti da ni jedna od ove dvije generacije (stara i nova) svoj koncept mišljenja nisu temeljile prvenstveno polazeći od islamskog koncepta, već je on samo odraz ili

reakcije nosilaca tog koncepta na zapadnu civilizaciju. I to je do kraja prirodna stvar jer to je civilizacija koja je nametnula svoju kontrolu cijelim svijetom i stekla središnju poziciju zahvaljujući vojnim pobjedama koje su imali i u svim društvima nameće svoje mišljenje nudeći se kao perspektiva i budućnost čitavom čovječanstvu. Upućen je, dakle, izazov kome su se svi, htjeli-ne htjeli, morali odazvati ili dati svoj odgovor. S obzirom na vrstu i oštrinu izazova dali su različite odgovore; prvi reformatori su u toj zapadnoj civilizaciji nalazili mnoge pozitivne strane, skoro bi mogao reći da su njom bili očarani. To je ono što je izrazio šejh Muhamed Abduhu u onoj svojoj poznatoj izreci: "Tamo sam našao muslimane bez islama, a ovdje nalazim islam bez muslimana." Zato je odgovor prve generacije za zapadni izazov bio: Kako dostići Zapad? I kako prenijeti taj perfektan sistem u našu civilizaciju, a da pritom sačuvamo svoj identitet i nešto od naših vrijednosti? Ali da je iskustvo šejha Abduhua sa zapadnom civilizacijom bilo kao naše iskustvo, sigurno bi se dobro zamislio prije nego što bi rekao onu svoju čudnu izreku. Postoji, naime, još jedan historijski događaj koji pojašnjava tačku do koje želim stići: šejh Rif'at el-Tahtavi je živio u Parizu 1830. g., a svima je dobro poznato koliko je bio oduševljen zapadnom civilizacijom. Te iste godine francuska artiljerija je žestoko bombardirala mirna alžirska sela, međutim, šejh El-Tahtavi je oko sebe primjećivao samo sjaj svjetala ("koja čovjeku otvaraju oči") i nije čuo ništa osim jeke ritama civilizacije (koja pokriva svaku drugu jeku). Nasuprot tome alžirski šejhovi (vođe plemena) koji su sjedili u svojim skromnim selima nisu vidjeli ništa osim plamena pri otvaranju vatre i eksplozija bombi i granata. Udžbenici historije prenose da je jednom od tih vođa plemena rečeno kako su francuske snage došle da pronesu francusku kulturu širom Alžira. Na to je ovaj suho i ljutito odgovorio: "A što su, onda, donijeli onoliko baruta?" Mi smo, poput ovog alžirskog šejha, osjetili miris baruta i vidjeli plamene jezike i čuli grmljavinu topova i vidjeli kopite njihove konjice kako gazi sve pred sobom, a zatim smo vidjeli barut kako se širi i pojačava da bi bio zastraujuće efikasan dok ne

dođoše rakete, biološko, hemijsko i atomsko oružje, za čiju proizvodnju se izdvajaju visoki procenti u budžetima zapadnih, a kasnije istočnih, južnih i sjevernih zemalja. Tako da je proizvodnja ubitačnog naoružanja postala najvažnija industrijska grana u modernom svijetu. Eh, da je kojim slučajem šejh Rif'at ili Abduhu osjetio miris baruta, kao što je to učinio alžirski šejh i kao što smo ga mi osjetili, on ne bi govorio o "muslimanima bez islama". Ali valjda zato jer je taj miris baruta bio prigušen, a blještavina svjetala otvarala problem mnogih nosilaca starog diskursa (kao što sam ranije napomenuo) bio je kako se pomiriti sa zapadnom modernošću, kako je dostići i na nju se adaptirati, kako pomiriti islam i modernizam? To je bila suština projekta Muhameda Abduhua i taj diskurs je do sredine šezdesetih godina ovog vijeka bio dominantan.

I to je ono što nazivamo starim islamskim diskursom. Na taj način islamski sistem postaje dijelom općesvjetskog sistema koji je dominantan u tzv. trećem svijetu na početku ovog vijeka. Tada su svi ulagali maksimum napora da dostignu zapad kako bi mu bili konkurenti na svom tlu. Liberali su u našim zemljama zagovarali prihvatanje modernog zapadnog sistema sa njegovim pozitivnim i negativnim stranama. Marksisti su se malo pobunili te predlagali da je zapadni modernizam moguće donekle uvesti na vrata marksizma. Oni su branili ideje društvene pravde. A što se islamista tiče oni su bili mišljenja da je sistem zapadnog modernizma moguće kombinovati sa islamom. Međutim, svi oni su, bez obzira na njihova različita ishodišta, prihvatili Zapad kao referencu, mjerilo i kriterij (to jest prihvatanje vizije svijeta skrivene iza većine sekularnih ili vjerskih ideologija u arapsko-islamskom svijetu).

Islamski sistem se sasvim prirodno povukao, njegova veličina je umanjena i on počinje da gubi onu svoju širinu pogleda na svijet i, umjesto da izađe sa islamskim konceptom za svaku oblast života posebno, on se sveo samo na "islamizaciju" nekih aspekata zapadne modernosti. Ova "islamizacija" je u većini slučajeva dobivala oblik "brisanja zabrana" bez ikakvog dodavanja, inoviranja i potvrđivanja oblika halala u zapadnoj civilizaciji ili traganja za ob-

licima unutar islamskog sistema koji su slični zapadnoj civilizaciji (to znači unošenje tuđih elemenata u nešto što se smatralo suštinskom odlikom islamskog sistema).

Nosioci novijeg islamskog diskursa ne osjećaju više isto oduševljenje prema Zapadnoj modernosti tako da vidimo njihov diskurs da starta sa pozicije kritike korijena zapadne civilizacije. Oni se u tome razlikuju od mnogih mislilaca u političkim pokretima trećeg svijeta kao i od aktualnih mislilaca na Zapadu. I marksizam je jedan oblik kritičkog odnosa prema modernizmu. On je potekao iz Frankfurtske škole koja je bila utemeljivač te kritike, a književnost romantizma, kao što sam ranije rekao, bila je oblik protesta protiv zapadnog modernizma. Međutim, protest novije književnosti je još radikalniji i temeljitije odslikava postvarenje svijeta gdje se čovjek pretvara u stvar, gdje stvari gube smisao, gdje se potpuno prekida uzročno-posljedični lanac. Pozorište besmisla je jedan od obilka zapadnog protesta protiv čorsokaka u koji nas je dovela zapadna civilizacija. U zadnje vrijeme javlja se vjerski fundamentalizam kao produžetak tog misaonog pravca u narodnim masama. U trećem svijetu naći ćemo da je nacionalna misao, u svojoj suštini, jedan pokušaj ulaska u moderni svijet i to na zapadnu kapiju koja čovjeku dokida njegovu posebnost i ostavlja ga bez njegovog ljudskog sadržaja. Novi islamski diskurs je samo dio ovog većeg međunarodnog diskursa i on nije samo naš. Postoji osjećaj za krizu zapadnog modernizma i on dobiva različite forme u svijetu. U islamskom svijetu on je dobio islamsku formu. I pored toga možemo reći da se islamska kritika modernizma razlikuje od oblika kritike modernizma u ostatku svijeta jer je on svjestan povezanosti sistema zapadnog modernizma sa zapadnim imperijalizmom. On zna da su jedan od drugog neodvojivi (imperijalizam je u svakom slučaju bio naše prvo iskustvo sa modernizmom dok je okupatorski cionistički kolonijalizam naše zadnje iskustvo). Ipak islamska kritika modernizma je optimistična jer nudi alternativna rješenja za razliku od zapadne koja je pesimistična i nihilistička.

KARAKTERISTIKE NOVOG ISLAMSKOG DISKURSA

Stav prema zapadnom modernizmu je osnovna početna tačka na kojoj se granaju sve druge karakteristike koje možemo rezimirati ovako:

– ODBACIVANJE IDEJE ZAPADOG CENTRIZMA

1-Novi islamski diskurs nije apologetičan i snishodljiv niti pokušava da kaže: mi smo zapad pretekli u tome i tome, niti on govori o prošloj slavi niti njegovi misionari ulažu mnogo energije u pokušaju popravljnja imidža islama na Zapadu. No, i pored toga nosioci novog islamskog diskursa ne odbacuju Zapad generalno niti smatraju da je on izvor svakog zla jer stav potpunog odbacivanja Zapada kao i njegovog potpunog prihvatanja pretpostavlja Zapad kao referentnu tačku.

2-Ono što novi islamski diskurs odbacuje jeste centrizam i internacionalizam koji zapad sebi nezasluženo svojata (a to mu i drugi pripisuju). Novi islamski diskurs, također, ne prihvata zapadni imperijalizam (koji je u sprezi sa navodnim centrizmom) jer pljačka i otimačina koju je provodio ranije i koju u drugačijim formama provodi i sada, a ova sadašnja nije ništa manje svirepa od one ranije; znači taj diskurs odbacuje samo negativne aspekte zapadnog modernizma i potpuno je svjestan njegove krize.

– SVESTARNIJE MIŠLJENJE I KRITIČKO OTVARANJE

3-Mada je novi islamski diskurs svjestan krize zapadnog modernizma kao što zna da nema razloga ponavljati tuđe greške i ulaziti u čorsokak koji je taj Zapad doveo do krize. Mi ipak ne sličimo potpuno onom alžirskom šejhu koji je osjetio miris baruta i koji od moderne zapadne civilizacije nije ništa vidio jer smo pročitali i “Prokletu zemlju” od Eliota, Bektuve drame, Kamijeve romane apsurdna i Durejdine nihilističke radove, ali također znamo da Zapad za izgradnju svoje infrastrukture ima zahvaliti operacijama organizovane pljačke (koja je dovela do razvoja imperijalizma, a ne do okrupnjavanja kapitalizma kao što oni tvrde).

akcije sa zapadnom modernošću te za apsorbi-
ranjem plodova te modernosti a da pri tome ne
budemo apsorbovani u njegovom vrijednosnom
sistemu. Sasvim sažeto rečeno novi islamski dis-
kurs ne smatra opravdanim uvoz zapadne mod-
ernosti sa svim što ona znači, niti taj diskurs
poziva da se potpuno odbace njene pozitivne i
negativne strane. On stoji na svojoj islamskoj
platformi, razvijajući svoj pogled na zapadni
modernizam, zatim se prema njemu otvara i up-
ućuje mu kritike, ali s njim ulazi u interakciju. To
možemo imenovati interaktivnim kritičkim ot-
varanjem (nasuprot konzumentsko-pasivnom
otvaranju ili tihom kompletnom bojkotu, to su
dva pola između kojih se kretao stari islamski
diskurs).

IZVIDNIČKI, INDUKTIVNI, FUNDAMENTALNI DISKURS

4- Stari islamski diskurs je eklektično kom-
pilatorski (to proističe iz njegovog prihvatanja
mnogih aspekata zapadnog modernizma) jer
primjenjuje gotova rješenja islamskog sistema
(a da pri tome nisu svjesni da islam daje univer-
zalnu sliku svijeta) i to povezuje sa zapadnim
modernizmom. A što se tiče novog islamskog dis-
kursu on je izvidničko-induktivno-fundamen-
talan i ne pokušava da eklektički pomiri zapadni
modernizam sa islamom, niti svoju pažnju us-
mjerava na otkrivanje zajedničkih tačaka
između modernog zapadnog i islamskog siste-
ma. On počinje sa fundamentalnom kritikom
moderne zapadne civilizacije i pokušava otkriti
konture moderne zapadne civilizacije (kao kom-
pletnog pogleda na svijet) pokušavajući dokučiti
zapadne koncepcije, ali istovremeno želi držati
distanca prema njemu vraćajući se pritom is-
lamskom sistemu sa svim njegovim civilizaci-
jskim, etičkim i vjerskim posebnostima te in-
duktivno pokušava razumjeti i apstrahovati
njegovu epistemološku paradigmu koja mu
omogućava da kroz nju generira odgovore na
probleme izazvane zapadnom modernošću i
druge probleme. Potom se to povezuje sa gen-
erativnom metodom iznutarnje obnove islam-
ske jurisprudencije (fikha). Ovaj novi diskurs ne
izvire iz pokušaja nametanja islamskom sistemu

zapadnih analitičkih kategorija iz kojih bi se
vršila obnova i reformu indukovanjem iz njih
samih. Ukratko: novi islamski diskurs, polazeći
sa pozicija islamske platforme, otvara vrata
idžtihada kako zapadnom sistemu tako i islam-
skom kulturnom naslijeđu.

– IZVIRE IZ UNIVERZALNOG KOGNI- TIVNOG MIŠLJENJA

5. Novi islamski diskurs se ne zadovoljava
uvozom gotovih zapadnih rješenja i odgovora
na pitanja koja mu nameće stvarnost. Karak-
terističan je po svojoj univerzalnosti jer, na
populističkom nivou predlaže devizu “Islam -
to je pravo rješenje” dok na filozofskoj ravni
predlaže devizu “Islam - to je pogled na svijet”.
On komunicira sa svima, od onog dnevnog
konkretnog i političkog do univerzalnog i nauč-
nog. Dakle, novi islamski diskurs izvire iz uni-
verzalne gnoseološke spoznaje iz koje nastaju
različiti podsistemi: etički, politički, ekonom-
ski, estetski. To je univerzalni sistem islama koji
razmišlja o gradnji, ljubavi, braku, ekonomiji,
izgradnji gradova, zakonodavstvu, o načinu
samoizgradnje mišljenja te nastajanja analitičkih
samostalnih kategorija. Zato se novi islamski
diskurs ne obraća samo muslimanima već svim
ljudima koji tragaju za rješenjima globalnih
problema upravo onako kakav je islamski dis-
kurs bio u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi
ve sellem.

– SPOSOBNOST KORIŠTENJA ZAPAD- NOG MODERNIZMA

6. S obzirom na to da je novi islamski dis-
kurs aktivno kritički okrenut prema zapadnom
modernizmu on je sposoban da se njime koristi
na kreativan način a da pritom u njega ne bude
apsorbovan. Kategorije kao što su klasni sukob,
potreba pravedne raspodjele dobara, pitanje
položaja žene, utjecaj sredine na formiranje
ličnosti čovjeka...sve su to pitanja koja su se
postavljala i u islamskom sistemu, ali osjetljivost
ovog islamskog diskursa za te probleme i nji-
hovo duboko osjećanje za iste se povezalo kroz
njihov dodir sa zapadnim modernizmom. Nosi-
oci novog islamskog diskursa protive se
korištenju modernizma za otkrivanje mehani-

zama novih rješenja ili onih rješenja koja nisu u suprotnosti sa islamom.

– MOGUĆNOST UPOZNAVANJA NOVIH DIMENZIJA ČOVJEČANSTVA

7. Njegova otvorenost prema zapadnom sistemu ali i kritički odnos prema njemu novi islamski diskurs čini sposobnim da upozna dimenzije koje bi bilo teško upoznati bez kritičke interakcije prema tom sistemu. Pitanja kao što su međunarodni odnosi, globalizacija, kosmičke, globalne dimenzije u lokalnim pojavama, opasnost propagande i centralističke države, višak slobodnog vremena i porast tipizacije koja su karakteristična za zapadni modernizam... sva ta pitanja čovjek sebi ranije nije postavljao tako da ih ne postavlja ni stari islamski diskurs.

– SPOSOBNOST OTKRIVANJA KREATIVNIH MOGUĆNOSTI ISLAMSKOG SISTEMA

8. Novi islamski diskurs otkrio je da otvaranje prema zapadnom modernizmu i njegovo konstruktivno kritičko valoriziranje pomaže razvoju kritičke svijesti. Kroz bolje upoznavanje drugog bolje ćemo upoznati čorsokak u koji je on ušao te sagledati obim katastrofe koja ga je zadesila. Tako ćemo bolje upoznati sebe i imati više samopouzdanja, upoznati svoju ličnost sa svim njenim dimenzijama. Ovaj interaktivni, kritički otvoreni stav će nam pomoći da u našem islamskom sistemu otkrijemo neke nove generativne mogućnosti.

– ISLAMIZACIJA DRUŠTVENIH NAUKA

9. Novi islamski diskurs spoznao je da društvene nauke nisu kao egzaktne, internacionalne niti sasvim neutralne (kao što to neki tvrde) već one sadže mnogo ljudske pristrasnosti. Dakle, one se suštinski razlikuju od prirodnih nauka. Ali i pored toga one ne gube na značaju već im se povećava komunikativna moć sa fenomenom čovjeka. Razlika između prirodnih i društvenih nauka je u tome što osnovna tema društvenih nauka, tj. čovjek se ne može u potpunosti podvesti pod prirodno-materijalistički sistem zato što ljudska stvarnost nije sinonim samo za materijalnu stvarnost i pored

postojanja čovjeka u prirodi - prirode u materiji. Zbog toga novi islamski diskurs pokušava da utemelji nove društvene nauke koja ne odbacuje čoveka tako da je ona drugačija po svojim polazišnim ciljevima i kriterijumima u odnosu na prirodne nauke. Mi ne držimo da su takve društvene nauke sasvim neutralne u odnosu na vrijednosni sistem (i to je ta islamizacija nauke).

10. Nosioци novog islamskog diskursa zagovaraju nauku u njenom novom objektivu. To je ona nauka koja sadrži i koncepcije beskonačnog i ona se ne kreće samo unutar krutih uzročno-posljedičnih koncepcija u čijem okviru se kretala ranija nauka.

– FORMIRANJE AUTONOMNOG SVE-OBUHVAATNOG CIVILIZACIJSKOG RJEČNIKA

11. Novi islamski diskurs svjestan je da leksika zapadnog rječnika ne predstavlja samo običnu jeziku leksiku već je ona dio jednog kompletnog civilizacijskog rječnika. Riječi kao što je *progres* sugerišu jedno shvatanje koje vlada u jednom složenom civilizacijskom kontekstu i koje određuje njen sadržaj, smisao i značenje.

12. Jedan od najvećih plodova kritičkog otvaranja prema zapadu je upoznavanje sa diskutabilnom konstrukcijom termina *razum* i kontradiktornost u vezi sa tim. Riječ *el-'akl* u islamskom sistemu ima sasvim definisano značenje. Možda su prve generacije islamskih reformista (zbog svog oduševljenja dostignućima zapadne civilizacije te nepoznavanja njenog civilizacijskog diskursa) mislile da je termin *razum* u modernom zapadnom filozofijskom rječniku sinonim za termin *el-'akl* u islamskom rječniku (i zato su toliko bili oduševljeni "zapadnim racionalizmom" i idejama prosvjetiteljskog pokreta). Međutim, novi je islamski diskurs upoznao i one sa studije na Zapadu koje kritički gledaju na takvo poimanje termina *razum* gdje je on isparcelisan na deset razuma: administrativni, kritički, funkcionalni, imperijalni, čisti... itd razum. Te studije s druge strane govore i o negaciji, destrukciji, demontaži, marginalizaciji razuma. Zbog svega toga nije moguće pretpostaviti da riječ *el-'akl* koja se koristi unutar islamskog rječnika nije sinonim za riječ *raz/um* kako se ona navodi u modernom za-

padnom rječniku. Sa pojavom iracionalnih rasprava i rasprava o besmislu na Zapadu ta stvar je postala jasnija i još bolje iskristalisana.

– RAZLIKOVANJE I ODVAJANJE ZAPADNIH DOSTIGNUĆA OD NJEGOVOG VRJEDNOSNOG SISTEMA

13. Novi islamski diskurs zna za distinkciju između nauke, tehnologije i demokratske procedure od ljudskih vrijednosti i ciljeva. Novi islamski diskurs pokušava riješiti ovaj problem tako da, naprimjer, odvaja nauku i tehnologiju od sistema vrijednosti, te se pokušava okoristiti dostignućima nauke i tehnike kao i drugim plodovima zapadne civilizacije, ali bez prihvatanja zapadnog pogleda na svijet pokušavajući pomiriti neutralno naučno stajalište sa islamskim sistemom vrijednosti kao što pokušava sa demokratijom. Pokušaj povlačenja razlika između demokratije i institucije šure je pokušaj da se demokratska procedura inkorporira u islamski sistem vrijednosti tako da ta procedura ne bude odvojena od osnovnog sistema vrijednosti i da ta procedura postane sredstvo, a ne cilj samoj sebi.

– SPOZNAJA SASTAVNICA CIVILIZACIJSKE VRIJEDNOSTI

POJAVA NAUČNIH OTKRIĆA

14. Novi islamski diskurs uvidio je da svaka pojava ima i civilizaciju kojoj pripada. Dok se stari islamski diskurs zadovoljava samo distinkcijom halala od harama. Auto i sendvič su halal, konzervirano meso, ako ne sadrži sastojke svinjetine, također je halal itd. ali što se tiče civilizacijske dimenzije koju, naprimjer, zakriva automobil-kad čovjek okrene ključ svoga automobila on se prema njemu tada ne odnosi samo kao prema običnom prijevoznom sredstvu. To je odnos prema jednom kompletnom pogledu na svijet koji vodi potreba da: traga za naftom, da buši zemlju, da prekomorski transportuje naftu (zbog čega se zagađuje okolica, zrak i more), to od njega traži da planira gradnju takvih gradova koji će računati sa drugačijim odnosom prema vremenu. Dakle, bilže potrebno uništiti stare kvartove i drvene građevine. Brzina će postati jdino mjerilo za ocjenu valjanosti ili nevaljanosti nekog grada.

Isto je i sa sendvičem i brzim jelima. Civilizacijska komponenta koja se krije u ovim proizvodima koji izgleđaju nevino i bez sumnje su halal, tako da im se nema šta direktno zamjeriti sa vjerske tačke gledišta. Međutim, oni su zasnovani na jednom pogledu na svijet koji je sasvim suprotan islamskom pogledu na svijet, i to je ono čega su svjesni nosoci novog islamskog diskursa.

15. Novi islamski diskurs postao je svjestan značenja civilizacijske komponente u prihvatanju nacionalne ideje. Ipak nosioci ovog diskursa nemaju potrebe da se konfrontiraju sa nacionalnim, sekularističkim pokretima jer novi islamski diskurs prihvata to civilizacijsko šarenilo u okviru jednog internacionalnog islamskog jedinstva. Također, novi islamski diskurs svjestan je značenja partnerstva sa nosiocima nacionalnog diskursa u općem otporu prema međunarodnom imperijalizmu i novom svjetskom poretku.

– FORMIRANJE POSEBNOG ISLAMSKOG KONCEPTA RAZVOJA

16. Novi islamski diskurs svjestan je problema kao što su zagađenje okolice i životne sredine, kao i toga da je koncepcija o tzv. permanentnom i beskonačnom razvoju (a to je ključna koncepcija zapadnog modernizma) protivna prirodi, čovjeku. Na kraju ipak sve pripada Bogu, a te koncepcije to negiraju. Zbog toga, novi islamski diskurs traga za novim metodama, novim modelima razvoja države i društva (to je ono što kažu da se novi islamski diskurs brine o posebnostima). Možda je najvažniji problem koji zaokuplja pažnju novog islamskog diskursa teorija razvoja, jer novi islamski diskurs smatra da islamska teorija razvoja u samom svom korijenu mora biti drugačija od zapadne teorije razvoja koju propagiraju organizacije koje za sebe tvrde da su internacionalne, a koje su u praksi pokazale svoj neuspjeh jer su dovele do ekološke krize. Novi islamski diskurs ovo povezuje sa pozivima za povećanjem potrošnje (bum povećanja potrošnje) i svjestan je njene opasnosti po prirodu, po prirodne resurse ali i po samo ljudsko biće.

– UMJESTO APSOLUTNOG NUDI SE ISLAMSKI RELATIVIZAM

17. Novi islamski diskurs upoznao je problem osnovne filozofije modernog svijeta. To je problem relativnosti spoznaje koji vodi u nihilizam. On, za razliku od toga, nudi tzv. islamski relativizam, koji ide za tim da je samo jedan apsolut, to je uzvišeni Allah, dželle ša'nuhu. Zbog postojanja apsolutnog Boga, Koga se ne može ograničiti na vrijeme vremena i prostor, On postaje središtem kosmosa, On je Taj Koji daje kosmosu cilj, smisao i značenje, a to znači da svijet ne pada u apsolutni relativizam nakon koga gubi svoj smisao. Islamski relativizam je relativni relativizam; postoji svijest o njegovoj istinskoj strukturi te relativnosti mnogih njegovih aspekata njegovih promjena i kretanja, ali isto tako postoji i svijet kod novog islamskog diskursa o postojanju interakcije između apsolutnog i relativnog. On je svjestan i toga da je ljudski govor, na početku i na kraju, ipak samo pojedinačno mišljenje čovjeka u određenom vremenu i prostoru u njegovom vječnom pokušaju za razumijevanjem Allahovog govora.

– VJERA U DINAMIZAM I UZAJAMNO POTISKIVANJE KAO OSNOVNI EGZISTENCIJALNI PRINCIP

18. Sve ovo znači vjeru u ideju međusobnog uzajamnog potiskivanja (tedafu', a ne sukoba) tako da svijet nije u stanju skamenjenosti, nego je u stanju kretanja, međusobnom potiskivanju koje ne mora značiti sukobljavanje, makar ponekad ima i taj oblik. Zatim postoji uvjerenje u ideju cikličnosti, naizmjenjivosti, jer konstantnost pripada samo Allahu. Mi ne živimo sami na ovom svjetu. To u praktičnom znači prihvatanje suživota sa drugim i drugačijim i napredak zajedno sa njim. Odatle se razvilo moderno manjinsko pravo, bilo da se radi o manjinama nemuslimana u islamskim društvima ili o muslimanskim manjinama u nemuslimanskim društvima. To pravo se temelji na koncepcijama pravičnosti i jednakovažnosti i ravnopravnosti.

– SPOZNAJA PROBLEMA POSTMODERNE

19. U islamskom diskursu nailazimo, također, na razumijevanje za postmoderne probleme koji se ogledaju u obliku napada na sve ljudske i svete tekstove tako da se, naprimjer, tekst Kur'ana pretvara u historijski ili historičistički tekst, nudi se tumačenje vezano za vremenske uvijete i teme. Mislim da je Tarik el-Bišri dosta doprinio u ovom pravcu jer je kroz svoje studije oko ponovnog potvrđivanja svetosti teksta naglasio da razlike među pravnicima (fakihima) u mnogo slučajeva ne izviru iz njihovih komentara (ekslikacija) teksta, nego iz njihovog razumijevanja ljudske stvarnosti u vezi sa kojom žele donijeti fetve. Ovo je važno pitanje zato što se u postmoderni javlja atak na sve što je autentično, trajna vrijednost i na sve ono što se smatra normativnim i nepomjenljivim. Postoji i poricanje bilo kakvih konačnih uporišta.

– NAPUŠTANJE BIPOLARNOG ETIKETIRANJA I DOPUŠTANJE POSTOJANJA MEĐUPROSTORA

20. Mislim da postoje pokušaji za otkrivanjem umjerenih analitičkih iskaza koji prave distinkciju između novog islamskog diskursa, i modernog zapadnog diskursa koji se kreće između dvije suprotne pesnice, jer moderni zapadni diskurs od čovjeka traži ili sasvim pouzdano znanje ili kompletno sumnjanje. Tu ili postoji apsolutni um ili apsolutno bezumlje, ili um potpuno dominira ili se on u potpunosti demontira. Tamo postoji ili materijalistički materijalizam ili materijalistički iracionalizam. Dok novi islamski diskurs, kako smo čuli od profesora Fehmi Huvejdija i profesora Tarika el-Bišrija, ima mogućnost za postojanjem nečega što je između i pluralizma, dakle mogućnost da mjerenje ne bude potpuno apsolutno ali ne i beskonačna sumnja. Tu postoji nešto između ovoga dvoga, jer od čovjeka se ne traži da nešto 100% dokaže ili da u potpunosti decidno napravi uzročno-posljedični lanac koji se naziva krutom uzročnošću u zapadnom

modernizmu. Dovoljno je da čovjek iznese dovoljan broj dokaza i uzroka, zatim da uspostavi logičku vezu između uzroka i posljedica koja ne mora biti tako kruta (i to se zove hlabava uzročnost). Ova hlabava uzročnost, po mom mišljenju, srž je islamske spoznaje koja pokazuje da A nije obavezno i uvijek, tj. 100% B, nego će A, ako Bog da, (ovo ako Bog da je distanca volje stvorenja od Stvoritelja koja stvara prostor u kome čovjek praktikuje svoju slobodnu volju i nakon čega postaje odgovoran nosilac emaneta), to je potvrda onoga što se u fikhu naziva "izmeđuotost" (onoga što je između "between", (el-bejnija)).

MOGUĆNOST INTEGRALNOG SHVATANJA ŠERIJATA I NJEGOVE AKTUELNOSTI U MODERNOJ STVARNOSTI

21. Profesor Bešir Nafi' ukazao je na veoma važnu stvar kad konstatuje da: "U tradicionalnim muslimanskim društvima islamski diskurs je Šerijat", jer Šerijat je još uvijek onaj staronovi islamski diskurs. Međutim, novi islamski diskurs pokušava riješiti problem takozvane bivalentnosti izraza. Šerijat je otvoren i sposoban za davanje odgovora na opća i konačna pitanja koja muslimanima nameće stvarnost kroz historiju. Međutim, terminologija Šerijata je (zbog uvijrta historijskog i civilizacijskog prekida uzrokovanog kolonijalnom okupacijom) za mnoge postala zatvorena. Ono što pokušava novi islamski diskurs je dešifrovanje terminologije kako bi se dokučilo njen smisao, zatim da bi se ta terminologija nanijela na savremenu realnost kao što to čini dr. Sejfudin Abdulfetah kad govori da "naređivanje dobra i odvrćanje od zla" je islamski izraz za označavanje problema partnerstva u vlasti. To ne znači da postoji sinonimija između zapadnog i islamskog shvatanja ovog pitanja. Sve što želi reći dr. Sejfudin je to da je taj novi problem, na koga se ukazuje modernim sredstvima isti onaj problem sa kojim se sreo islamski sistem kroz svoju specifičnu terminologiju. Ovakvi primjeri će nam pomoći da razvijamo generativne mogućnosti sistema

fikha kao što će pomoći muslimanima da svojim nogama stanu na tlo vlastite dogmatike.

– SPOSOBNOST FORMULISANJA I PRIVATANJA ISLAMSKOG SPOZNAJNOG MODELA

22. Budući da je Šerijat postao izoliran od naše društveno-političke stvarnosti počeli smo da na njega gledamo kao na skup nekonzistentnih misli i odredbi, ali operacija generiranja odgovora sugerije svijest o međusobnoj povezanosti i konzistentnosti djelova šerijata kao jednog pogled na svijet. To je ono što pokušava realizirati novi islamski diskurs. Naravno i tradicionalni studij o namjerama zakonodavca sreće se sa ovim problemom kroz koji je uspio odvojiti opće od pojedinačnih, privremene od konačnih odredbi, suštinske i pojavne, trajnih i promjenljivih, apsolutnih i relativnih, međutim to treba razviti i produbiti dok ne stignemo do islamskog modela koji izvire iz Kur'ana i sunneta. To je model u obliku piramide na čijem vrhu stoji "La ilahe illallah", a zatim ga slijede primarne vrijednosti kao što su pravda, ravnopravnost, zatim dolaze različite sekundarne šerijatske odredbe. Zatim se, bez straha od poskliznuća, može proširi opseg idžtihada tako da će se idžtihad završiti u okviru piramidalnog kognitivnog modela koji je (preko kontinuiranog idžtihada) dobiven iz Kur'ana i sunneta. Sam taj model će biti kriterij za izradu regulative.

– BRIGA ZA DRUŠTVO UMJESTO BRIGE ZA CENTRALISTIČKU DRŽAVU

23. Jedna od osnovnih karakteristika novog islamskog diskursa jeste pitanje vlasti i njenih brojnih isprepletenih mehanizama, zatim odnosa njenog lokalnog i globalnog aspekta. Novi islamski diskurs svjestan je kompleksnosti moderne države i njene sposobnosti za dominaciju i uplitanje čak i u ljudsku privatnost. Novi islamski diskurs zna da je ogromna centralizirana država poput hobotnice koja se odlikuje svojom posebnom logikom kvantiteta, logiku koja je jača od institucije predsjednika države, bilo da je predsjednik islamist, marksist ili liberal. Naime, uloga birokratije i njen uticaj na donošenje političkih odluka te podređivanje

vlasti vlastitim ciljevima pitanje je koje je postalo očigledno. Ovaj diskurs zna da država ima više nivoa sigurnosnih sistema (mediji, propaganda, obrazovni sistem...) koji još više učvršćuju njenu vlast nad narodom kroz igru i zabavu, poplavu informacija, beskrajnim pjevanijama, ponovnom pisanju historije... tako da se preuzimanje vlasti u državi za ovaj diskurs ne smatra pravim rješenjem za probleme muslimana (kao što su to mislili predstavnici starog islamskog diskursa). Za nosioce novog islamskog diskursa postavlja se pitanje kako limitirati državu i podrezati joj nokte kako bi primat pripao društvu tako da iskazuju veći interes sa društvom nego za državu. Otuda i sve izraženija kritike prema instituciji centralističke države i briga za stanje društva muslimanskih naroda, uloge vakufa i naglašen interes za nove teorije o državi i državnoj administraciji.

– RAZVOJ ŠIREG GLEDANJA NA ISLAMSKU UMJETNOST

24. Novi islamski diskurs, s obzirom na svoju svestranost zainteresovanost za kulturno-civilizacijski aspekt i imajući u vidu njegovo vilenje svijeta, pridaje veliku pažnju estetici i umjetnosti tako da se ne zadovoljava samo sa dvjema kategorijama (dopuštenog i zabranjenog - harama i halala) već pokušava razviti šire gledanje na islamsku umjetnost utemeljeno na islamskog pogledu na svijet. Otuda se u teoriji i praksi javljaju novi pokušaji u oblasti arhitekture i drugih grana umjetnosti. U novom islamskom diskursu ovaj aspekt je etičko-ktitičke otvorenosti. Mnogi umjetnici muslimani ili oni koji se interesuju i bave islamskom umjetnošću školovani su na osnovama zapadnog obrazovnog sistema bilo da su školovanje završili na Zapadu ili istoku ali i pored toga primijetno je da se polahko izvlače ispod zapadnog sistema, i dok koriste tako steženim znanjem prema zapadu njemu se kritički odnose, pokušavajući izgraditi svoje gledanje na umjetnost koje se u oblasti arhitekture, naprimjer, naslanja na islamski stil u arhitekturi koja istovremeno treba odgovoriti i potrebama modernog vremena. Primijetno je da ovi umjetnici ozbiljnije i iz jednog novog izučavaju islamsku baštinu; oni je

ustvari ponovo otkrivaju upoznavajući njene teorijske osnove pri čemu koriste analitičku aparaturu stečenu na zapadu. Počeli su više da se interesuju i za tradicionalnu islamsku literaturu iz te oblasti.

– PREVAZILAŽENJE VESTERNIZIRANOG NAČINA ČITANJA HISTORIJE

25. Jadan od najvažnijih odlika novog islamskog diskursa je način čitan

(istorije budući da kritički gleda na beskrajno pravolinijsko shvatanje historije te odbacivanje jednodimenzionalne historije gdje se pretpostavlja postojanje jedne konačne tačke, jednog cilja prema kome se kreće cjelokupna ljudska historija gdje se na različite historije naroda gleda kroz tzv. "internacionalni durbin" koji ustvari nije ništa drugo nego zapadno gledanje na kulturu i civilizaciju pri čemu su jedino zapadni standardi pravo mjerilo. Mislim da je dr. Bešir Nafi' dao praktičan model odbijanja takvog čitanja (h)istorije. On, naime, nudi islamski način čitanja historije iz nje same ne navodeći komentare i analitičke članke uvezene izvan konteksta. Ovdje je operacija ponovnog čitanja je eksplikativna, sa puno naklonosti ali to ne znači da je nekritična. Dr. Naf'u je uspjelo da konsultuje izvore te da se upozna sa onim što zapadni historičari nisu imali priliku pročitati ili su preko toga čitajući prebrzo prelazili te je zbog toga uspio dati novo viđenje. Jedno od tih je i objektivnije osvjetljavanje uloge misticizma i sufijskih redova na tok historije (što je tema koju su zapadni historičari obrazovani na valu sekularizma zanemarivali tako da anegdotalno gledaju na tesavuf) dok je dr Bešir Naf' mišljenja da je dobro poznavanje uzroka pojave misticizma uvod u poznavanje historije, zato on baca više svjetla na pojavu, nastanak i ulogu misticizma kao utjecaj derviških redova kako kroz historiju tako i tok historije savremenog Egipta.

m

S arapskog preveo Ibrahim Ahmetagić